

Изденүүчү Аскар кызы Жылдыздын «Орто мектептин окуучуларынын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө профессор К.К.Сартбаевдин кыргыз тилин окутуу методикасына арналган эмгектерин колдонуу технологиялары» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык ишине И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) жана психология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн уюштурулган Д.13.18.580 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын

Б У Т У М У

Эксперттик комиссиянын курамы: Эксперттик комиссиянын төрайымы – педагогика илимдеринин доктору, профессор **Батаканова С.Т.**
Комиссиянын мүчөлөрү: педагогика илимдеринин доктору, профессор **Добаев К.Д.**, педагогика илимдеринин доктору **Мусаева В.И.**

Эксперттик комиссия изденүүчү Аскар кызы Жылдыздын «Орто мектептин окуучуларынын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө профессор К.К.Сартбаевдин кыргыз тилин окутуу методикасына арналган эмгектерин колдонуу технологиялары» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык ишин карап чыгып, **диссертация тууралуу төмөнкүлөрдү ырастайт:**

1. Изденүүчү Аскар кызы Жылдыздын «Орто мектептин окуучуларынын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө профессор К.К.Сартбаевдин кыргыз тилин окутуу методикасына арналган эмгектерин колдонуу технологиялары» деген темадагы кандидаттык диссертациялык иши Д.13.18.580 диссертациялык кеңешинин профилеине туура келет.

Диссертацияда 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берген кыргыз тили сабактарында окуучулардын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектерин колдонуунун технологиялары соңку талаптарга ылайык иштелип чыккан.

Изилдөөнүн максаты катары профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектерин окуучулардын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө колдонуунун технологияларын иштеп чыгуу, аларды эксперименттик текшерүүдөн өткөрүү менен практикага сунуш кылуу белгиленген.

Коюлган максатка жетүү төмөнкү милдеттерди аткаруу аркылуу ишке ашырылган:

1. Профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектерин талдоо, жалпылаштыруу;
2. Профессор К.К.Сартбаевдин кыргыз тил илиминин бөлүмдөрүн окутуу боюнча концепцияларын аныктоо, аларды толуктоо, өркүндөтүү;
3. Профессор К.К.Сартбаевдин мурастарын колдонуунун технологияларын иштеп чыгуу;
4. Жыйынтыктарды эксперименттик текшерүүдөн өткөрүү менен окутуу процесси.

Диссертациялык иштин объектиси – орто мектепте кыргыз тилин окутуу процесси.

Изилдөөнүн методдору: илимий-методикалык эмгектерди окуп-үйрөнүү, жалпылаштыруу, нормативдик документтер менен таанышуу, тажрыйбаларды үйрөнүү, сурамжылоо, аңгемелешүү, сабактарга катышуу менен талдоо, тесттик суроолор, педагогикалык эксперимент жүргүзүү ж.б.

Берилген маалыматтар 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча аткарылуучу изилдөөлөрдүн талаптарына туура келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу:

- кыргыз тилин окутууда окуучулардын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүгө артыкчылыктуу маани берилиши;
- кыргыз тилин окутууну өркүндөтүүдө тарыхый принципти пайдаланууну сунуш кылышы;
- профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектерин азыркы талаптарга ылайык толуктап, өркүндөтүп колдонуунун технологияларынын иштелип чыгышы;
- кыргыз тилинин бөлүмдөрүн окутуунун методикасынын жаңыланышы.

2. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы:

Иште орто мектептерде кыргыз тилин окутууда окуучулардын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүнүн төмөнкүдөй теориялык жана практикалык маселелери чечмеленген:

1-жыйынтык. Профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектери терең талдоого алынып, алардын методика илиминдеги алган орду, мааниси жана керектүү жактары аныкталган.

2-жыйынтык. Окуучулардын тилдик компетенттүүлүктөрүн калыптандырып, байытуунун дидактикалык негиздерин көрсөткөн.

3-жыйынтык. Мектеп окуучуларынын лингвистикалык түшүнүктөрүн тереңдетүүнүн теориялык маселелери талданган.

4-жыйынтык. Кыргыз тилинин бөлүмдөрүн окутуунун технологиялары өз-өзүнчө иштелип чыккан.

3. Иштин жыйынтык-корутундуларынын негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгүнүн деңгээли.

1-жыйынтык. Изденүүчү өзү чыгарган ар бир жыйынтык, корутундулар теориялык эмгектерге, практикалык тажрыйбаларга, текшерүүлөрдүн натыйжаларына таянуу менен негиздүү жана ынанымдуу болгон.

2-жыйынтык. Окуучулардын тилдик компетенцияларын калыптандыруунун зарылдыгы кыргыз тилин окутууга коюлуп жаткан азыркы суроо-талаптарга жараша далилдүү көрсөтүлгөн.

3-жыйынтык. Кыргыз тилин окутууда окуучулардын лингвистикалык түшүнүктөрүн калыптандыруунун теориялык маселелери терең жана жеткиликтүү чечилген.

4-жыйынтык. Тилдик компетенттүүлүктү өркүндөтүүнүн алгылыктуу жана натыйжалуу технологиялары педагогика илиминин соңку ийгиликтерине негизделүү менен ишенимдүү иштелип чыккан.

4. Изденүүчү чыгарган илимий жыйынтыктардын (жоболордун) жана корутунду-тыянактардын жаңылык деңгээли.

1-жыйынтык. Жаңы. Профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектери диссертациялык иштин алкагында алгачкы жолу талдоого алынып, аны толуктап колдонуунун мааниси ачылган.

2-жыйынтык. Жаңы. Окутуунун тарыхый принцибине негизделген технологиялары кыргыз тилин окутуунун методикасында биринчи ирет аткарылган.

3-жыйынтык. Жарым-жартылай жаңы. Кыргыз тилинин бөлүмдөрүн окутуунун методикасы мурунку эмгектерге таянуу менен толукталган, өркүндөтүлгөн.

4-жыйынтык. Жаңы. Окуучулардын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүнүн таалим-тарбия берүүдөгү орду ынанымдуу аныкталган.

5. Иштин теориялык жана практикалык милдеттеринин чечилишинен алынган жыйынтыктардын багытын баалоо.

Издөнүүчү Аскар кызы Жылдыздын диссертациялык иши кыргыз тилин орто мектепте окутуунун актуалдуу маселесине арналып, изилдөөнүн ички биримдиги жана ырааттуулугу сакталган. Иштин темасына, максаты менен милдеттерине ылайык каралуучу маселелер логикалык ырааттуулукту кармануу менен аткарылып, бардык милдеттер аткарылган. Бардык иш-аракеттер максатты ишке ашырууга багытталган.

6. Алынган жыйынтыктардын практикалык баалуулугу.

1. Профессор К.К.Сартбаевдин методикалык эмгектерин талдоо, ал боюнча чыгарылган жыйынтыктар аталган окумуштуу-педагогдун мурастарын толуктап колдонууга өбөлгө болот.
2. Кыргыз тилин окутууда колдонулуучу жалпы дидактикалык принциптерди азыркы суроо-талаптарга шайкеш пайдаланууга шарт түзөт.

Аскар кызы Жылдыздын диссертациялык ишинин мазмунунун натыйжаларынын жана сунуштарынын тастыкталышы.

- чет өлкөлүк басылмаларда макалалар жарыяланган;
- негизги мазмуну ЖАК аныктаган илимий-педагогикалык басылмаларда жарык көргөн;
- иштин натыйжалары боюнча илимий-практикалык конференцияларда, тегерек столдордо баяндамалар жасалган;
- алынган сунуштар кафедранын жыйындарында талкууланып, сабактар, семинарлар өткөрүлгөн;
- иштин жыйынтыктары эксперименттик текшерүүлөрдөн өткөн.

7. Аскар кызы Жылдыздын ишинин жыйынтык-сунуштарын ишке ашыруунун жыйынтыктар боюнча төмөнкүдөй оң натыйжалар алынган:

1. Изилдөөнүн максат-милдеттерине ылайык эксперименттик иши-аракеттер конкреттүү максатка жана натыйжага багытталып, жыйынтыктары негиздүү жана далилдүү болгон.
2. Эксперименттик иш-чаралардын жүрүшү, алынган натыйжалары тууралуу толук жана ынандуу маалыматтар берилген.
3. Натыйжада, чыгарылган корутунду-жыйынтыктар, сунуштар ийкемдүү жана алгылыктуу болуп, колдонууга шарттар түзүлгөн.

8. Диссертациялык иштин негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана натыйжаларынын жарыялангандыгын тастыктоо.

Иштин негизги мазмуну изденүүчүнүн төмөнкү эмгектеринде чагылдырылган:

1. Профессор К.К.Сартбаевдин жарыялана элек эмгектеринен. “Билим жана тарбия”. М.Кашгари-Барскани атындагы Чыгыш университетинин илимий-педагогикалык журналы. №1-2. (5-6), 2005. 467-473- бб.
2. Профессор К.К.Сартбаев окуу программалары жөнүндө. Ж.Баласагын атындагы КУУнун жарчысы. 3-чыгарылышы, 2005. 136-138-бб.
3. Профессор К.К.Сартбаев жана кыргыз тили окуу китептери. Ж.Баласагын атындагы КУУнун жарчысы. 3-чыгарылышы, 2005. 134-136- бб.
4. Профессор К.К.Сартбаевдин илимий-педагогикалык мурастарын изилдөөнүн зарылдыгы. От кочевника до ученого. Бишкек, 2007. 57-58- бб.
5. К.К.Сартбаев жана А.Осмонкулов. Мамлекеттик тилди окутуунун актуалдуу маселелери. Проф.А.Осмонкуловдун 80 жылдык мааракесине арналган эл аралык илимий-практикалык конференциянын материалдары. 10.11.2006. Бишкек, 2007. 179-181-беттер. 56-61- бб.
6. Профессор К.К.Сартбаевдин био-библиографиясын кайра түзүүнүн зарылдыгы жөнүндө. Калкабай Калыкович Сартбаев. Макалалар жыйнагы. Бишкек, 2008. 149-152-бб.

7. Кыргыз тилин окутуунун методикасы илими жана профессор К.К.Сартбаев. Профессор К.К.Сартбаев жана азыркы филология илимдеринин актуалдуу маселелери. Профессор К.К.Сартбаевдин 100 жылдык мааракесине карата өткөрүлгөн эл аралык илимий-практикалык конференциянын макалалар жыйнагы. Бишкек: “Турар”, 2011. 52-58- бб.
8. Сатыбалды Наматов жана Калкабай Калыкович Сартбаев. Профессор К.К.Сартбаев жана азыркы филология илимдеринин актуалдуу маселелери. Профессор К.К.Сартбаевдин 100 жылдык мааракесине карата өткөрүлгөн эл аралык илимий-практикалык конференциянын макалалар жыйнагы. Бишкек: “Турар”, 2011. 44-51- бб.
9. Профессор К.К.Сартбаевдин методикалык мурастарынын изилдениш абалы. “Эл агартуу”. №3-4, 2011. 29-36- бб.
10. Мектеп окуучуларынын лингвистикалык түшүнүктөрүн калыптандыруунун жалпы теориялык маселелери. Ж.Баласагын атындагы КУУнун жарчысы. Атайын чыгарылыш. Бишкек, 2012. 266-270- бб.
11. Кыргыз тилин окутуунун методикасы профессор К.К.Сартбаевдин изилдөөсүндө (авторлош). Ж.Баласагын атындагы КУУнун жарчысы. Атайын чыгарылыш. Бишкек, 2015. 266-272- бб.
12. К вопросу формирования у школьников языковой компетенции. Вопросы педагогики и психологии. Сборник по материалам XLIX международной научно-практической конференции. №4 (49). Часть I. Москва, 2016. <http://www.Internauka.org> Стр. 30-34.
13. Методические наследие профессора К.К.Сартбаева. Педагогические аспекты дошкольной и школьной педагогики. Сборник статей по материалам II международной заочной научно-практической конференции. Новосибирск. “Сибак”, 2016. <http://www.sibak/info> Стр. 82-56.
14. Развитие речи у учеников в исследованиях К.К. Сартбаева. Проблемы современной науки и образования. 2016. №.18(60). –Москва, 2016. www.elibrary.ru[http:// www.ipil.ru/](http://www.ipil.ru/). e-mail:admbestsite@yandex.ru. стр.84-86.
15. К.К. Сартбаев об обучении синтаксису. Проблемы современной науки и образования. 2016. №.18(60). –Москва, 2016. www.elibrary.ru[http:// www.ipil.ru/](http://www.ipil.ru/). e-mail:admbestsite@yandex.ru. стр.86-88.

9. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Авторефераттын мазмуну диссертациялык иштин мазмунуна дал келет.

Автореферат кыргыз жана орус тилдеринде чыгарылган, резюмеси кыргыз, орус жана англис тилдеринде берилген.

10. Жетектөөчү мекемени, расмий оппонеттерди дайындоо жөнүндөгү сунуштун негиздүүлүгү.

Эксперттик комиссия жетектөөчү мекеме катары Ош мамлекеттик университетинин кыргыз тилин жана адабиятын окутуунун методикасы кафедрасын сунуштайт. Аталган кафедрада 13.00.02 – адистиги боюнча педагогика илимдеринин доктору, профессор С.Момуналиев, педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Т.А.Жороев, ф.и.д., профессор Л.Жусупакматов, ф.и.к., доцент З.Тагаева, п.и.к., доцент О.Шайымкулов, ф.и.к., доцент М.Ибраева, п.и.к., доцент С.Давлатты, п.и.к., доцент З.Райымбердиевалар эмгектенишет.

Эксперттик комиссия расмий оппоненттерге төмөнкү адистерди сунуш кылат:

Биринчи расмий оппонент катары педагогика илимдеринин доктору, профессор **Батаканова С.Т.** (13.00.02) сунуш кылынат. Негизги эмгектери:

1. Кыргыз тилиндеги мүчөлөр. Методикалык колдонмо. –Б., КАЧИ. 1994. – 52 б.
2. Орус аудиторияларында жак категориясын окутуу // Илимий макалалар жыйнагы. –Б.: БГУ, 1997. 191-204-бб.
3. Бөтөн тилдүү студенттерге кыргыз тилин үйрөтүүнүн проблемалары // «Айыл чарба илимдерин мамлекеттик тилде окутуунун актуалдуу маселелери» аттуу илимий-практикалык конференциянын материалдары. – Б.: ОсОО «Демис», 2004. 5-9-бб.
4. Кыргыз тилинин практикалык курсу. Окуу курал. –Б.: Учкун, 2004. – 342 б.
5. Орус аудиторияларында кыргыз тилин окутуунун айрым маселелери. // Мамлекеттик тилди окутуунун маселелери. –Б.: 2004. 152-156-бб.
6. Мамлекеттик тилди окутуунун проблемалары // «Кыргызстандын келечеги-мамлекеттик тилинде» аттуу илимий конференциянын материалдары. –Б.: КУУ, 2008. 200-205-бб.
7. Кыргыз тилинин практикалык курсу боюнча методикалык колдонмо. –Б.: Кут бер, 2017. –120 б.

Экинчи расмий оппонент катары педагогика илимдеринин кандидаты, доцент **Карамендеева Ч.Ж.** (13.00.02) сунуш кылынат. Негизги эмгектери:

1. Кыргыз тилинин синтаксиси боюнча дидактикалык материалдар. (авторлош). Бишкек, 2007, 111 бет. 2.

2. Азыркы кыргыз тили (синтаксис). ЖОЖдун сырттан окуган студенттери үчүн (авторлош). Бишкек, 2009. 165 бет.

3. Мектепте кыргыз тилиндеги жөнөкөй сүйлөмдүн түрлөрү окутуунун лингвистика-педагогикалык негиздери. Методикалык колдонмо. Бишкек, 2010. 125 бет.

4. Эки тутумдуу жана бир тутумдуу сүйлөмдөрдү окутуу. Бишкек, 2011. 250 бет.

5. Кыргыз тили. Мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлер үчүн окуу куралы (авторлош). Бишкек, 2016. 200 бет.

Эксперттик комиссия берилген документтерди карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы Д 13.18.580 диссертациялык кеңешине 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн Аскар кызы Жылдыздын «Орто мектептин окуучуларынын тилдик компетенцияларын өркүндөтүүдө профессор К.К.Сартбаевдин кыргыз тилин окутуу методикасына арналган эмгектерин колдонуу технологиялары» деп аталган ишин кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын төрайымы:

Педагогика илимдеринин доктору, профессор

Батаканова С.Т.

Комиссиянын мүчөлөрү:

Педагогика илимдеринин доктору, профессор

Добаев К.Д.

Педагогика илимдеринин доктору

Мусаева В.И.

Комиссия мүчөлөрүнүн колун тастыктайм.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы, педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

Омурбаева Д.К.

